Drobné perličky na dně historie

Konference českých matematiků & O8MA
FEI VŠB-TUL Ostrava

Mirko Rokyta

KMA MFF UK Praha

6.4.2022

0. Úvod

- **Jeden složitější problém nebo více jednodušších?**

- **Jeden složitější problém nebo více jednodušších?**

> Jakýkoli jednoduchý problém se muže stát neřešitelným, stačí mu věnovat dostatečný počet zasedání.
>
> (Ze zákonů Edwarda A. Murphyho)

- **Jeden složitější problém nebo více jednodušších?**

> Jakýkoli jednoduchý problém se muže stát neřešitelným, stačí mu věnovat dostatečný počet zasedání.
>
> (Ze zákonů Edwarda A. Murphyho)

Menu:

- **Jeden složitější problém nebo více jednodušších?**

> Jakýkoli jednoduchý problém se muže stát neřešitelným, stačí mu věnovat dostatečný počet zasedání.
>
> (Ze zákonů Edwarda A. Murphyho)

Menu:

1. Omezená přesnost kalkulaček

- **Jeden složitější problém nebo více jednodušších?**

> Jakýkoli jednoduchý problém se muže stát neřešitelným, stačí mu věnovat dostatečný počet zasedání.
>
> (Ze zákonů Edwarda A. Murphyho)

Menu:

1. Omezená přesnost kalkulaček
2. O čísle "*e*" v jednotkové krychli

- **Jeden složitější problém nebo více jednodušších?**

> Jakýkoli jednoduchý problém se muže stát neřešitelným, stačí mu věnovat dostatečný počet zasedání.
>
> (Ze zákonů Edwarda A. Murphyho)

Menu:

1. Omezená přesnost kalkulaček
2. O čísle "*e*" v jednotkové krychli
3. Jak souvisí "protilehlá ku přeponě" s Taylorem?

- **Jeden složitější problém nebo více jednodušších?**

> Jakýkoli jednoduchý problém se muže stát neřešitelným, stačí mu věnovat dostatečný počet zasedání.
>
> (Ze zákonů Edwarda A. Murphyho)

Menu:

1. Omezená přesnost kalkulaček
2. O čísle "*e*" v jednotkové krychli
3. Jak souvisí "protilehlá ku přeponě" s Taylorem?
4. Byl Gauss genius?

- **Jeden složitější problém nebo více jednodušších?**

> Jakýkoli jednoduchý problém se muže stát neřešitelným, stačí mu věnovat dostatečný počet zasedání.
>
> (Ze zákonů Edwarda A. Murphyho)

Menu:

1. Omezená přesnost kalkulaček
2. O čísle "*e*" v jednotkové krychli
3. Jak souvisí "protilehlá ku přeponě" s Taylorem?
4. Byl Gauss genius?

Jednotící prvek... krása myšlenky, vhled do problému.

1. Pozdravena budiž kalkulačka, vzpomínka z mládí

Courtesy *Hostinec U kamenného stolu*

Courtesy *Hostinec U kamenného stolu*

- Podle Edita Pelantová; Miloslav Znojil: *Můžeme věřit své vlastní kalkulačce?* Rozhledy M-F, 85,4 (2010), 11–18.

  `https://dml.cz/bitstream/handle/10338.dmlcz/146379/Rozhledy_085-2010-4_3.pdf`.

Courtesy *Hostinec U kamenného stolu*

- Podle Edita Pelantová; Miloslav Znojil: *Můžeme věřit své vlastní kalkulačce?* Rozhledy M-F, 85,4 (2010), 11–18.

  https://dml.cz/bitstream/handle/10338.dmlcz/146379/Rozhledy_085-2010-4_3.pdf.

  Inspirováno přednáškou Jeana-Michela Mullera.

Courtesy *Hostinec U kamenného stolu*

- Podle Edita Pelantová; Miloslav Znojil: *Můžeme věřit své vlastní kalkulačce?* Rozhledy M-F, 85,4 (2010), 11–18.

  https://dml.cz/bitstream/handle/10338.dmlcz/146379/Rozhledy_085-2010-4_3.pdf.

  Inspirováno přednáškou Jeana-Michela Mullera.

Nebojte se iracionality.

Vložte do našeho ústavu *e* Kč. Každý rok odečteme poplatek 1 Kč a vynásobíme zůstatek počtem let, které uplynuly od původního vkladu. Po 25 letech vyplatíme zůstatek.

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech
5 míst	

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech
5 míst	$2.818 \cdot 10^{20}$

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech
5 míst	$2.818 \cdot 10^{20}$
9 míst	

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech
5 míst	$2.818 \cdot 10^{20}$
9 míst	$2.390 \cdot 10^{16}$

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech
5 míst	$2.818 \cdot 10^{20}$
9 míst	$2.390 \cdot 10^{16}$

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech
5 míst	$2.818 \cdot 10^{20}$
9 míst	$2.390 \cdot 10^{16}$
4 místa	

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech
5 míst	$2.818 \cdot 10^{20}$
9 míst	$2.390 \cdot 10^{16}$
4 místa	$-4.375 \cdot 10^{21}$

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech
5 míst	$2.818 \cdot 10^{20}$
9 míst	$2.390 \cdot 10^{16}$
4 místa	$-4.375 \cdot 10^{21}$

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech
5 míst	$2.818 \cdot 10^{20}$
9 míst	$2.390 \cdot 10^{16}$
4 místa	$-4.375 \cdot 10^{21}$
20 míst	

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech
5 míst	$2.818 \cdot 10^{20}$
9 míst	$2.390 \cdot 10^{16}$
4 místa	$-4.375 \cdot 10^{21}$
20 míst	615 990

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech
5 míst	$2.818 \cdot 10^{20}$
9 míst	$2.390 \cdot 10^{16}$
4 místa	$-4.375 \cdot 10^{21}$
20 míst	615 990
21 míst	

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech
5 míst	$2.818 \cdot 10^{20}$
9 míst	$2.390 \cdot 10^{16}$
4 místa	$-4.375 \cdot 10^{21}$
20 míst	615 990
21 míst	−4 458

- **Výpočet na kalkulačce, e s přesností na . . .**

přesnost	výše vkladu po 25 letech
5 míst	$2.818 \cdot 10^{20}$
9 míst	$2.390 \cdot 10^{16}$
4 místa	$-4.375 \cdot 10^{21}$
20 míst	615 990
21 míst	−4 458

Situace je zralá na to, abychom provedli analýzu problému.

Analýza situace "s přesným e"

$a_0 = e$

Analýza situace "s přesným e"

$a_0 = e$

$a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$

Analýza situace "s přesným e"

$a_0 = e$

$a_1 = 1 \cdot (e - 1)$

$a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$

Analýza situace "s přesným e"

$$a_0 = e \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$$

$$a_1 = 1 \cdot (e - 1) \qquad a_1 = 1 \cdot \left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots \right)$$

Analýza situace "s přesným e"

$$a_0 = e$$

$$a_1 = 1\cdot(e-1)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1-1)$$

$$a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$$

$$a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots\right)$$

Analýza situace "s přesným e"

$$a_0 = e \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$$

$$a_1 = 1\cdot(e-1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1-1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \cdots\right)$$

Analýza situace "s přesným e"

$$a_0 = e$$

$$a_1 = 1\cdot(e-1)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1-1)$$

$$a_3 = 3\cdot(a_2-1)$$

$$a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$$

$$a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots\right)$$

$$a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \cdots\right)$$

Analýza situace "s přesným e"

$$a_0 = e \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$$

$$a_1 = 1\cdot(e-1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1-1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \cdots\right)$$

$$a_3 = 3\cdot(a_2-1) \qquad a_3 = 3!\cdot\left(\frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \frac{1}{6!} + \cdots\right)$$

Analýza situace "s přesným e"

$$a_0 = e \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$$

$$a_1 = 1\cdot(e-1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1-1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \cdots\right)$$

$$a_3 = 3\cdot(a_2-1) \qquad a_3 = 3!\cdot\left(\frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \frac{1}{6!} + \cdots\right)$$

$$\cdots$$

Analýza situace "s přesným e"

$$a_0 = e \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$$

$$a_1 = 1\cdot(e-1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1-1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \cdots\right)$$

$$a_3 = 3\cdot(a_2-1) \qquad a_3 = 3!\cdot\left(\frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \frac{1}{6!} + \cdots\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23}-1)$$

Analýza situace "s přesným e"

$$a_0 = e \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$$

$$a_1 = 1\cdot(e-1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1-1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \cdots\right)$$

$$a_3 = 3\cdot(a_2-1) \qquad a_3 = 3!\cdot\left(\frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \frac{1}{6!} + \cdots\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23}-1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!} + \frac{1}{25!} + \frac{1}{26!} + \frac{1}{27!} + \cdots\right)$$

Analýza situace "s přesným e"

$$a_0 = e \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$$

$$a_1 = 1\cdot(e-1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1-1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \cdots\right)$$

$$a_3 = 3\cdot(a_2-1) \qquad a_3 = 3!\cdot\left(\frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \frac{1}{6!} + \cdots\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23}-1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!} + \frac{1}{25!} + \frac{1}{26!} + \frac{1}{27!} + \cdots\right)$$

$$a_{25} = 25\cdot(a_{24}-1)$$

Analýza situace "s přesným e"

$$a_0 = e \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$$

$$a_1 = 1\cdot(e-1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1-1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \cdots\right)$$

$$a_3 = 3\cdot(a_2-1) \qquad a_3 = 3!\cdot\left(\frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \frac{1}{6!} + \cdots\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23}-1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!} + \frac{1}{25!} + \frac{1}{26!} + \frac{1}{27!} + \cdots\right)$$

$$a_{25} = 25\cdot(a_{24}-1) \qquad a_{25} = 25!\cdot\left(\frac{1}{25!} + \frac{1}{26!} + \frac{1}{27!} + \frac{1}{28!} + \cdots\right)$$

Analýza situace "s přesným e"

$$a_0 = e \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$$

$$a_1 = 1\cdot(e-1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1-1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \cdots\right)$$

$$a_3 = 3\cdot(a_2-1) \qquad a_3 = 3!\cdot\left(\frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \frac{1}{6!} + \cdots\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23}-1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!} + \frac{1}{25!} + \frac{1}{26!} + \frac{1}{27!} + \cdots\right)$$

$$a_{25} = 25\cdot(a_{24}-1) \qquad a_{25} = 25!\cdot\left(\frac{1}{25!} + \frac{1}{26!} + \frac{1}{27!} + \frac{1}{28!} + \cdots\right)$$

$$= 1 + \frac{1}{26} + \frac{1}{26\cdot 27} + \frac{1}{26\cdot 27\cdot 28} + \cdots\Big)$$

Analýza situace "s přesným e"

$$a_0 = e \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$$

$$a_1 = 1\cdot(e-1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1-1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \cdots\right)$$

$$a_3 = 3\cdot(a_2-1) \qquad a_3 = 3!\cdot\left(\frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \frac{1}{6!} + \cdots\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23}-1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!} + \frac{1}{25!} + \frac{1}{26!} + \frac{1}{27!} + \cdots\right)$$

$$a_{25} = 25\cdot(a_{24}-1) \qquad a_{25} = 25!\cdot\left(\frac{1}{25!} + \frac{1}{26!} + \frac{1}{27!} + \frac{1}{28!} + \cdots\right)$$

$$= 1 + \frac{1}{26} + \frac{1}{26\cdot 27} + \frac{1}{26\cdot 27\cdot 28} + \cdots\Big)$$

$$0 < a_{25} < 1 + \frac{1}{26} + \frac{1}{26^2} + \frac{1}{26^3} + \cdots$$

Analýza situace "s přesným e"

$$a_0 = e \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots$$

$$a_1 = 1\cdot(e-1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1-1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \cdots\right)$$

$$a_3 = 3\cdot(a_2-1) \qquad a_3 = 3!\cdot\left(\frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \frac{1}{6!} + \cdots\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23}-1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!} + \frac{1}{25!} + \frac{1}{26!} + \frac{1}{27!} + \cdots\right)$$

$$a_{25} = 25\cdot(a_{24}-1) \qquad a_{25} = 25!\cdot\left(\frac{1}{25!} + \frac{1}{26!} + \frac{1}{27!} + \frac{1}{28!} + \cdots\right)$$

$$= 1 + \frac{1}{26} + \frac{1}{26\cdot 27} + \frac{1}{26\cdot 27\cdot 28} + \cdots\Big)$$

$$0 < a_{25} < 1 + \frac{1}{26} + \frac{1}{26^2} + \frac{1}{26^3} + \cdots < 1.04$$

Analýza situace "s přibližným e"

$a_0 = e_{24}$

$a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}$

Analýza situace "s přibližným e"

$$a_0 = e_{24} \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}$$

$$a_1 = 1 \cdot (e_{24} - 1) \qquad a_1 = 1 \cdot \left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!} \right)$$

Analýza situace "s přibližným e"

$$a_0 = e_{24} \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}$$

$$a_1 = 1\cdot(e_{24} - 1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1 - 1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

Analýza situace "s přibližným e"

$$a_0 = e_{24} \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}$$

$$a_1 = 1\cdot(e_{24} - 1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1 - 1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$\cdots$$

Analýza situace "s přibližným e"

$$a_0 = e_{24} \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}$$

$$a_1 = 1\cdot(e_{24} - 1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1 - 1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23} - 1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!}\right)$$

Analýza situace "s přibližným e"

$$a_0 = e_{24} \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}$$

$$a_1 = 1\cdot(e_{24} - 1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1 - 1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23} - 1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!}\right) = 1$$

Analýza situace "s přibližným e"

$$a_0 = e_{24} \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}$$

$$a_1 = 1\cdot(e_{24} - 1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1 - 1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23} - 1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!}\right) = 1$$

$$a_{25} = 25\cdot(a_{24} - 1) \qquad a_{25} = 25!\cdot 0$$

Analýza situace "s přibližným e"

$$a_0 = e_{24} \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}$$

$$a_1 = 1\cdot(e_{24} - 1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1 - 1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23} - 1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!}\right) = 1$$

$$a_{25} = 25\cdot(a_{24} - 1) \qquad a_{25} = 25!\cdot 0$$

$$\approx 10^{25}\cdot \text{"skoro nula"}$$

Analýza situace "s přibližným e"

$$a_0 = e_{24} \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}$$

$$a_1 = 1\cdot(e_{24} - 1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1 - 1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23} - 1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!}\right) = 1$$

$$a_{25} = 25\cdot(a_{24} - 1) \qquad a_{25} = 25!\cdot 0$$

$$\approx 10^{25}\cdot \text{"skoro nula"}$$

Ponaučení:

- Zde bylo $|e - e_{24}| < 6\cdot 10^{-26}$.

Analýza situace "s přibližným e"

$$a_0 = e_{24} \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}$$

$$a_1 = 1\cdot(e_{24} - 1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1 - 1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23} - 1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!}\right) = 1$$

$$a_{25} = 25\cdot(a_{24} - 1) \qquad a_{25} = 25!\cdot 0$$

$$\approx 10^{25}\cdot \text{"skoro nula"}$$

Ponaučení:

- Zde bylo $|e - e_{24}| < 6\cdot 10^{-26}$. Žádná *přesnost* nemusí být dostatečně *přesná*,

Analýza situace "s přibližným e"

$$a_0 = e_{24} \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}$$

$$a_1 = 1\cdot(e_{24} - 1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1 - 1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23} - 1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!}\right) = 1$$

$$a_{25} = 25\cdot(a_{24} - 1) \qquad a_{25} = 25!\cdot 0$$

$$\approx 10^{25}\cdot \text{"skoro nula"}$$

Ponaučení:

- Zde bylo $|e - e_{24}| < 6\cdot 10^{-26}$. Žádná *přesnost* nemusí být dostatečně *přesná*, když nevíme *přesně*, jakou potřebujeme *přesnost*.

Analýza situace "s přibližným e"

$$a_0 = e_{24} \qquad a_0 = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}$$

$$a_1 = 1\cdot(e_{24} - 1) \qquad a_1 = 1\cdot\left(\frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$a_2 = 2\cdot(a_1 - 1) \qquad a_2 = 2!\cdot\left(\frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \cdots + \frac{1}{24!}\right)$$

$$\cdots$$

$$a_{24} = 24\cdot(a_{23} - 1) \qquad a_{24} = 24!\cdot\left(\frac{1}{24!}\right) = 1$$

$$a_{25} = 25\cdot(a_{24} - 1) \qquad a_{25} = 25!\cdot 0$$

$$\approx 10^{25}\cdot \text{"skoro nula"}$$

Ponaučení:

- Zde bylo $|e - e_{24}| < 6\cdot 10^{-26}$. Žádná *přesnost* nemusí být dostatečně *přesná*, když nevíme *přesně*, jakou potřebujeme *přesnost*.
- Nevěřte kalkulačkám, i když dary přinášejí.

2. Sčítání přes jednotku a číslo *e*.

- **Úloha**

Generujme náhodná čísla z intervalu $(0, 1)$ a sčítejme je.

- **Úloha**

Generujme náhodná čísla z intervalu $(0, 1)$ a sčítejme je. Evidujme počet pokusů potřebných k tomu, aby takový součet překročil číslo 1.

- **Úloha**

Generujme náhodná čísla z intervalu $(0, 1)$ a sčítejme je. Evidujme počet pokusů potřebných k tomu, aby takový součet překročil číslo 1. Jaký průměrný počet pokusů potřebujeme, pokud tento experiment opakujeme dostatečně často?

- **Úloha**

Generujme náhodná čísla z intervalu $(0, 1)$ a sčítejme je. Evidujme počet pokusů potřebných k tomu, aby takový součet překročil číslo 1. Jaký průměrný počet pokusů potřebujeme, pokud tento experiment opakujeme dostatečně často?

Generovaná čísla	Počet pokusů

- **Úloha**

Generujme náhodná čísla z intervalu $(0, 1)$ a sčítejme je. Evidujme počet pokusů potřebných k tomu, aby takový součet překročil číslo 1. Jaký průměrný počet pokusů potřebujeme, pokud tento experiment opakujeme dostatečně často?

Generovaná čísla	Počet pokusů
$0,0586 \quad 0,9563$	

- **Úloha**

Generujme náhodná čísla z intervalu $(0, 1)$ a sčítejme je. Evidujme počet pokusů potřebných k tomu, aby takový součet překročil číslo 1. Jaký průměrný počet pokusů potřebujeme, pokud tento experiment opakujeme dostatečně často?

Generovaná čísla	Počet pokusů
$0,0586 \quad 0,9563$	2

Úloha

Generujme náhodná čísla z intervalu $(0, 1)$ a sčítejme je. Evidujme počet pokusů potřebných k tomu, aby takový součet překročil číslo 1. Jaký průměrný počet pokusů potřebujeme, pokud tento experiment opakujeme dostatečně často?

Generovaná čísla			Počet pokusů
$0,0586$	$0,9563$		2
$0,1755$	$0,5780$	$0,5351$	3

Úloha

Generujme náhodná čísla z intervalu $(0, 1)$ a sčítejme je. Evidujme počet pokusů potřebných k tomu, aby takový součet překročil číslo 1. Jaký průměrný počet pokusů potřebujeme, pokud tento experiment opakujeme dostatečně často?

Generovaná čísla			Počet pokusů
$0,0586$	$0,9563$		2
$0,1755$	$0,5780$	$0,5351$	3
$0,2272$	$0,9138$		2

Úloha

Generujme náhodná čísla z intervalu $(0, 1)$ a sčítejme je. Evidujme počet pokusů potřebných k tomu, aby takový součet překročil číslo 1. Jaký průměrný počet pokusů potřebujeme, pokud tento experiment opakujeme dostatečně často?

Generovaná čísla					Počet pokusů
$0,0586$	$0,9563$				2
$0,1755$	$0,5780$	$0,5351$			3
$0,2272$	$0,9138$				2
$0,0037$	$0,0540$	$0,5720$	$0,3695$	$0,5332$	5

Úloha

Generujme náhodná čísla z intervalu $(0, 1)$ a sčítejme je. Evidujme počet pokusů potřebných k tomu, aby takový součet překročil číslo 1. Jaký průměrný počet pokusů potřebujeme, pokud tento experiment opakujeme dostatečně často?

Generovaná čísla					Počet pokusů
$0,0586$	$0,9563$				2
$0,1755$	$0,5780$	$0,5351$			3
$0,2272$	$0,9138$				2
$0,0037$	$0,0540$	$0,5720$	$0,3695$	$0,5332$	5

Průměr = 3 (Při čtyřech opakováních)

Počet opakování Jednotlivé průměry

Počet opakování	Jednotlivé průměry		
$n = 11$	2.3636	2.7272	2.9090

Počet opakování	Jednotlivé průměry		
$n = 11$	2.3636	2.7272	2.9090
$n = 111$	2.7297	2.8378	2.8018

Počet opakování	Jednotlivé průměry		
$n = 11$	2.3636	2.7272	2.9090
$n = 111$	2.7297	2.8378	2.8018
$n = 1\,111$	2.6921	2.7290	2.7380

Počet opakování	Jednotlivé průměry		
$n = 11$	2.3636	2.7272	2.9090
$n = 111$	2.7297	2.8378	2.8018
$n = 1\,111$	2.6921	2.7290	2.7380
...		...	

Počet opakování	Jednotlivé průměry		
$n = 11$	2.3636	2.7272	2.9090
$n = 111$	2.7297	2.8378	2.8018
$n = 1\,111$	2.6921	2.7290	2.7380
$\dots$		$\dots$	
$n = 111\,111$	2.7141	2.7188	2.7186

Počet opakování	Jednotlivé průměry		
$n = 11$	2.3636	2.7272	2.9090
$n = 111$	2.7297	2.8378	2.8018
$n = 1\,111$	2.6921	2.7290	2.7380
$\dots$		$\dots$	
$n = 111\,111$	2.7141	2.7188	2.7186

Tvrzení

Buďte $x_1, x_2, \dots, x_n$ náhodně rovnoměrně rozděleny v intervalu (0,1), přičemž platí

$$x_1 + x_2 + \cdots + x_{n-1} \leq 1\,, \qquad x_1 + x_2 + \cdots + x_{n-1} + x_n > 1\,.$$

Počet opakování	Jednotlivé průměry		
$n = 11$	2.3636	2.7272	2.9090
$n = 111$	2.7297	2.8378	2.8018
$n = 1\,111$	2.6921	2.7290	2.7380
$\dots$		$\dots$	
$n = 111\,111$	2.7141	2.7188	2.7186

Tvrzení

Buďte $x_1, x_2, \dots, x_n$ náhodně rovnoměrně rozděleny v intervalu (0,1), přičemž platí

$$x_1 + x_2 + \cdots + x_{n-1} \leq 1\,, \qquad x_1 + x_2 + \cdots + x_{n-1} + x_n > 1\,.$$

Potom průměr z počtu n, při opakování tohoto procesu, konverguje k číslu $e \approx 2.718\,281\,828\,459\dots$

Co to je, když. . . :

1 pokus nestačí:

Co to je, když. . . :

1 pokus nestačí:	$\left\lvert\{x_1 \leq 1, x_1 \in (0,1)\}\right\rvert$

Co to je, když. . . :

1 pokus nestačí:	$\left\lvert\{x_1 \leq 1, x_1 \in (0,1)\}\right\rvert = P[n > 1]$

Co to je, když. . . :

1 pokus nestačí:	$\left\lvert\{x_1 \leq 1, x_1 \in (0,1)\}\right\rvert = P[n > 1]$
2 pokusy nestačí:	$\left\lvert\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right\rvert$

Co to je, když. . . :

1 pokus nestačí:	$\left\lvert\{x_1 \leq 1, x_1 \in (0,1)\}\right\rvert = P[n > 1]$
2 pokusy nestačí:	$\left\lvert\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right\rvert = P[n > 2]$

Co to je, když. . . :

1 pokus nestačí:	$\left\{x_1 \leq 1, x_1 \in (0,1)\right\}\Big\| = P[n > 1]$
2 pokusy nestačí:	$\left\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\right\}\Big\| = P[n > 2]$

Obecně je

$$P[n > k] = \left|\left\{x_1 + x_2 + \cdots + x_k \leq 1, x_j \in (0,1)\right\}\right|.$$

Co to je, když. . . :

1 pokus nestačí:	$\left\{x_1 \leq 1, x_1 \in (0,1)\right\}\Big\vert = P[n > 1]$
2 pokusy nestačí:	$\left\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\right\}\Big\vert = P[n > 2]$

Obecně je

$$P[n > k] = \left\vert\left\{x_1 + x_2 + \cdots + x_k \leq 1, x_j \in (0,1)\right\}\right\vert.$$

Přitom platí

$$P[n = k] = P[n > k - 1] - P[n > k].$$

Co to je, když. . . :

1 pokus nestačí:	$\left\{x_1 \leq 1, x_1 \in (0,1)\right\}\Big\| = P[n > 1]$
2 pokusy nestačí:	$\left\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\right\}\Big\| = P[n > 2]$

Obecně je

$$P[n > k] = \left|\left\{x_1 + x_2 + \cdots + x_k \leq 1, x_j \in (0,1)\right\}\right|.$$

Přitom platí

$$P[n = k] = P[n > k - 1] - P[n > k].$$

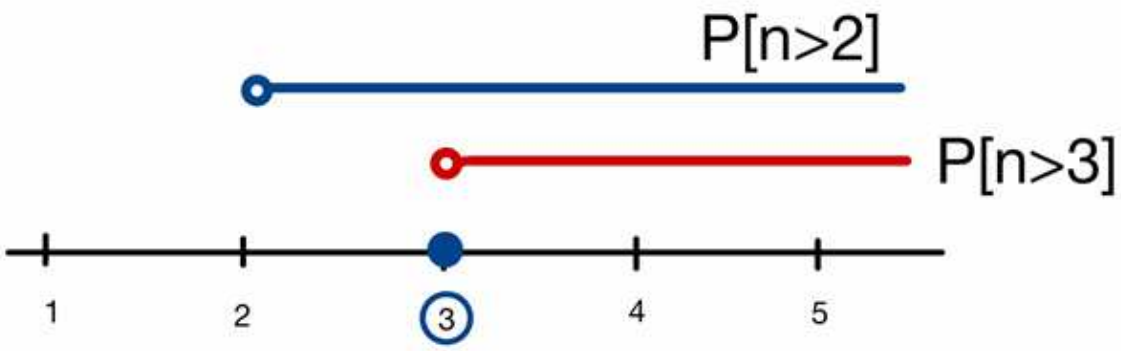

2 dimenze

2 dimenze ($P[n > 2]$)

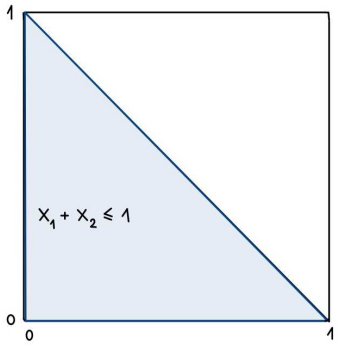

2 dimenze ($P[n > 2]$)

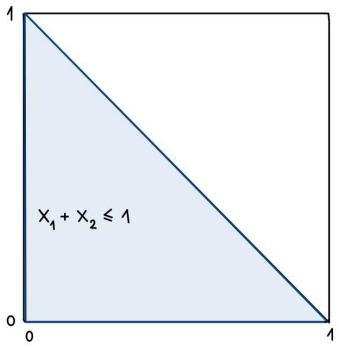

$$\left|\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{2}\left|(0,1)^2\right|$$

2 dimenze ($P[n > 2]$)

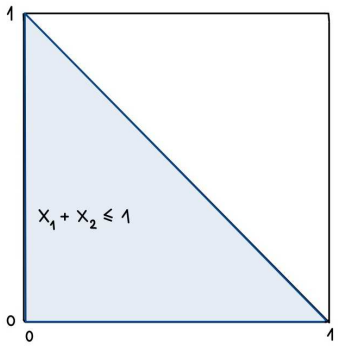

$$\left|\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{2}\left|(0,1)^2\right| = \frac{1}{2}$$

- **2 dimenze** ($P[n > 2]$)

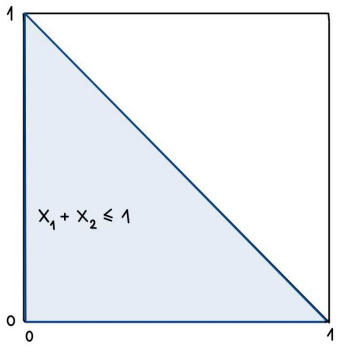

$$\left|\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{2}\left|(0,1)^2\right| = \frac{1}{2}$$

- **3 dimenze**

- **2 dimenze** ($P[n > 2]$)

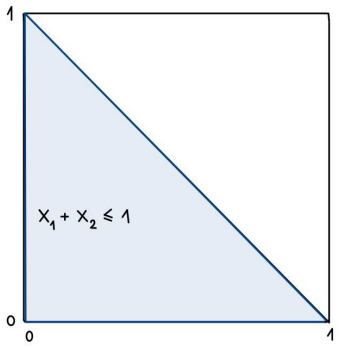

$$\left|\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{2}\left|(0,1)^2\right| = \frac{1}{2}$$

- **3 dimenze** ($P[n > 3]$)

- **2 dimenze** ($P[n > 2]$)

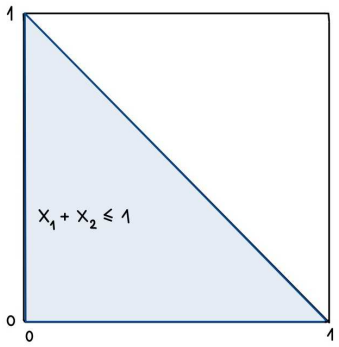

$$\left|\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{2}\left|(0,1)^2\right| = \frac{1}{2}$$

- **3 dimenze** ($P[n > 3]$)

$$\left|\{x_1 + x_2 + x_3 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{6}\left|(0,1)^3\right|$$

- **2 dimenze** ($P[n > 2]$)

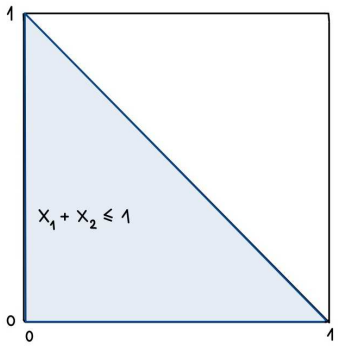

$$\left|\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{2}\left|(0,1)^2\right| = \frac{1}{2}$$

- **3 dimenze** ($P[n > 3]$)

$$\left|\{x_1 + x_2 + x_3 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{6}\left|(0,1)^3\right| = \frac{1}{6}$$

- **2 dimenze** ($P[n > 2]$)

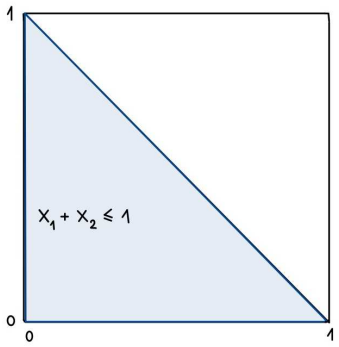

$$\left|\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{2}\left|(0,1)^2\right| = \frac{1}{2}$$

- **3 dimenze** ($P[n > 3]$)

$$\left|\{x_1 + x_2 + x_3 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{6}\left|(0,1)^3\right| = \frac{1}{6}$$

- **k dimenzí**

- **2 dimenze** ($P[n > 2]$)

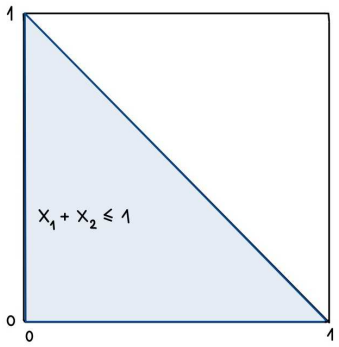

$$\left|\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{2}\left|(0,1)^2\right| = \frac{1}{2}$$

- **3 dimenze** ($P[n > 3]$)

$$\left|\{x_1 + x_2 + x_3 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{6}\left|(0,1)^3\right| = \frac{1}{6}$$

- **k dimenzí** ($P[n > k]$)

- **2 dimenze** ($P[n > 2]$)

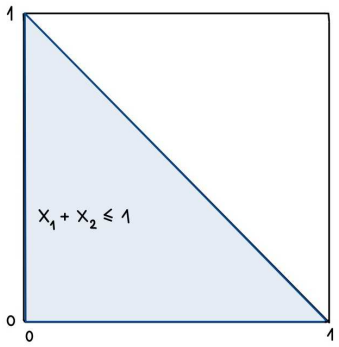

$$\left|\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{2}\left|(0,1)^2\right| = \frac{1}{2}$$

- **3 dimenze** ($P[n > 3]$)

$$\left|\{x_1 + x_2 + x_3 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{6}\left|(0,1)^3\right| = \frac{1}{6}$$

- **k dimenzí** ($P[n > k]$)

$$\left|\{x_1 + x_2 + \cdots + x_k \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| =$$

- **2 dimenze** ($P[n > 2]$)

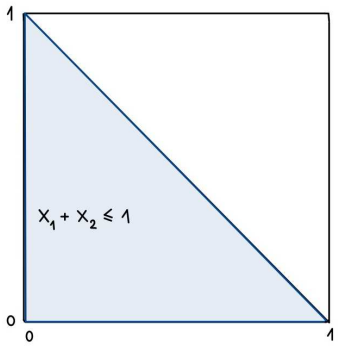

$$\left|\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{2}\left|(0,1)^2\right| = \frac{1}{2}$$

- **3 dimenze** ($P[n > 3]$)

$$\left|\{x_1 + x_2 + x_3 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{6}\left|(0,1)^3\right| = \frac{1}{6}$$

- **k dimenzí** ($P[n > k]$)

$$\left|\{x_1 + x_2 + \cdots + x_k \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{k!}\left|(0,1)^k\right|$$

- **2 dimenze** ($P[n > 2]$)

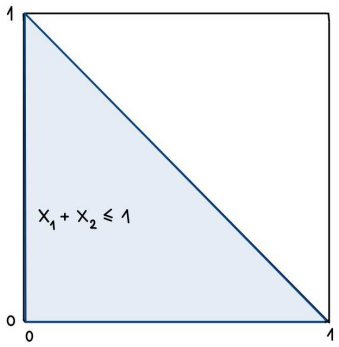

$$\left|\{x_1 + x_2 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{2}\left|(0,1)^2\right| = \frac{1}{2}$$

- **3 dimenze** ($P[n > 3]$)

$$\left|\{x_1 + x_2 + x_3 \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{6}\left|(0,1)^3\right| = \frac{1}{6}$$

- **k dimenzí** ($P[n > k]$)

$$\left|\{x_1 + x_2 + \cdots + x_k \leq 1, x_j \in (0,1)\}\right| = \frac{1}{k!}\left|(0,1)^k\right| = \frac{1}{k!}$$

- **Finále:**

$P_k := P[n{=}k]$

- **Finále:**

$$P_k := P[n{=}k] = P[n > k{-}1] - P[n > k]$$

- **Finále:**

$$P_k := P[n{=}k] = P[n > k{-}1] - P[n > k] = \frac{1}{(k-1)!} - \frac{1}{k!}$$

- **Finále:**

$$P_k := P[n{=}k] = P[n > k{-}1] - P[n > k] = \frac{1}{(k{-}1)!} - \frac{1}{k!} = \frac{k{-}1}{k!}.$$

- **Finále:**

$$P_k := P[n{=}k] = P[n > k{-}1] - P[n > k] = \frac{1}{(k-1)!} - \frac{1}{k!} = \frac{k-1}{k!}.$$

Pozn:

$$\sum_{k=2}^{\infty} P_k = 1. \qquad \text{(d.cv.)}$$

- **Finále:**

$$P_k := P[n{=}k] = P[n > k{-}1] - P[n > k] = \frac{1}{(k-1)!} - \frac{1}{k!} = \frac{k-1}{k!}.$$

Pozn:

$$\sum_{k=2}^{\infty} P_k = 1. \qquad \text{(d.cv.)}$$

- **Počet pokusů (expectation):**

$$\widetilde{N} =$$

- **Finále:**

$$P_k := P[n{=}k] = P[n > k{-}1] - P[n > k] = \frac{1}{(k-1)!} - \frac{1}{k!} = \frac{k-1}{k!}.$$

Pozn:

$$\sum_{k=2}^{\infty} P_k = 1. \qquad \text{(d.cv.)}$$

- **Počet pokusů (expectation):**

$$\widetilde{N} = 1 \cdot P_1 + 2 \cdot P_2 + 3 \cdot P_3 + \cdots$$

- **Finále:**

$$P_k := P[n{=}k] = P[n > k{-}1] - P[n > k] = \frac{1}{(k-1)!} - \frac{1}{k!} = \frac{k-1}{k!}.$$

Pozn:

$$\sum_{k=2}^{\infty} P_k = 1. \qquad \text{(d.cv.)}$$

- **Počet pokusů (expectation):**

$$\widetilde{N} = 1{\cdot}P_1 + 2{\cdot}P_2 + 3{\cdot}P_3 + \cdots \qquad (P_1 = 0)$$

- **Finále:**

$$P_k := P[n{=}k] = P[n > k{-}1] - P[n > k] = \frac{1}{(k-1)!} - \frac{1}{k!} = \frac{k-1}{k!}.$$

Pozn:

$$\sum_{k=2}^{\infty} P_k = 1. \qquad \text{(d.cv.)}$$

- **Počet pokusů (expectation):**

$$\widetilde{N} = 1{\cdot}P_1 + 2{\cdot}P_2 + 3{\cdot}P_3 + \cdots \qquad (P_1 = 0)$$

$$= \sum_{k=2}^{\infty} k\, P_k$$

- **Finále:**

$$P_k := P[n{=}k] = P[n > k{-}1] - P[n > k] = \frac{1}{(k-1)!} - \frac{1}{k!} = \frac{k-1}{k!}.$$

Pozn:

$$\sum_{k=2}^{\infty} P_k = 1. \qquad \text{(d.cv.)}$$

- **Počet pokusů (expectation):**

$$\widetilde{N} = 1{\cdot}P_1 + 2{\cdot}P_2 + 3{\cdot}P_3 + \cdots \qquad (P_1 = 0)$$

$$= \sum_{k=2}^{\infty} k\, P_k = \sum_{k=2}^{\infty} \frac{k(k-1)}{k!}$$

- **Finále:**

$$P_k := P[n{=}k] = P[n > k{-}1] - P[n > k] = \frac{1}{(k-1)!} - \frac{1}{k!} = \frac{k-1}{k!}.$$

Pozn:

$$\sum_{k=2}^{\infty} P_k = 1. \qquad \text{(d.cv.)}$$

- **Počet pokusů (expectation):**

$$\widetilde{N} = 1{\cdot}P_1 + 2{\cdot}P_2 + 3{\cdot}P_3 + \cdots \qquad (P_1 = 0)$$

$$= \sum_{k=2}^{\infty} k\, P_k = \sum_{k=2}^{\infty} \frac{k(k-1)}{k!} = \sum_{k=2}^{\infty} \frac{1}{(k-2)!}$$

- **Finále:**

$$P_k := P[n{=}k] = P[n > k{-}1] - P[n > k] = \frac{1}{(k-1)!} - \frac{1}{k!} = \frac{k-1}{k!}.$$

Pozn:

$$\sum_{k=2}^{\infty} P_k = 1. \qquad \text{(d.cv.)}$$

- **Počet pokusů (expectation):**

$$\widetilde{N} = 1{\cdot}P_1 + 2{\cdot}P_2 + 3{\cdot}P_3 + \cdots \qquad (P_1 = 0)$$

$$= \sum_{k=2}^{\infty} k\,P_k = \sum_{k=2}^{\infty} \frac{k(k-1)}{k!} = \sum_{k=2}^{\infty} \frac{1}{(k-2)!} = \sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{k!}$$

- **Finále:**

$$P_k := P[n{=}k] = P[n > k{-}1] - P[n > k] = \frac{1}{(k-1)!} - \frac{1}{k!} = \frac{k-1}{k!}.$$

Pozn:

$$\sum_{k=2}^{\infty} P_k = 1. \qquad \text{(d.cv.)}$$

- **Počet pokusů (expectation):**

$$\widetilde{N} = 1{\cdot}P_1 + 2{\cdot}P_2 + 3{\cdot}P_3 + \cdots \qquad (P_1 = 0)$$

$$= \sum_{k=2}^{\infty} k\,P_k = \sum_{k=2}^{\infty} \frac{k(k-1)}{k!} = \sum_{k=2}^{\infty} \frac{1}{(k-2)!} = \sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{k!} = e\,.$$

3. Taylor, zakletý v jednotkovém kruhu

Courtesy *Mathemaniac*, `https://www.youtube.com/watch?v=x09IsbVZeXo&list=LL`

3. Taylor, zakletý v jednotkovém kruhu

Courtesy *Mathemaniac*, `https://www.youtube.com/watch?v=x09IsbVZeXo&list=LL`

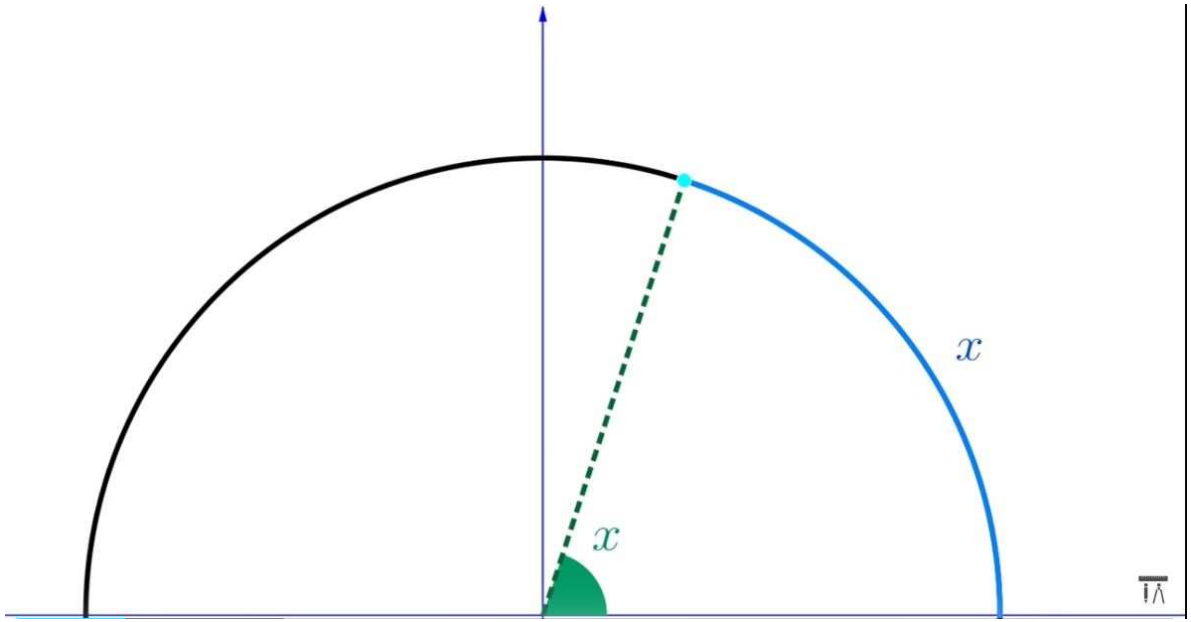

3. Taylor, zakletý v jednotkovém kruhu

Courtesy *Mathemaniac*, `https://www.youtube.com/watch?v=x09IsbVZeXo&list=LL`

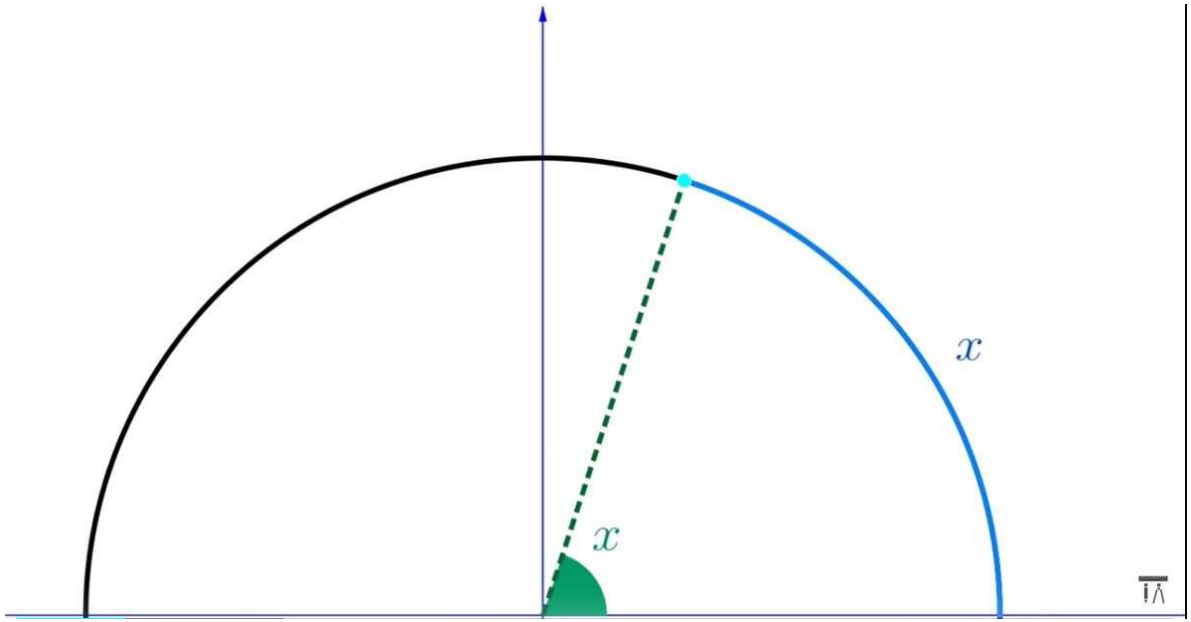

$\sin x =$ y-ová souřadnice bleděmodrého bodu

3. Taylor, zakletý v jednotkovém kruhu

Courtesy *Mathemaniac*, `https://www.youtube.com/watch?v=x09IsbVZeXo&list=LL`

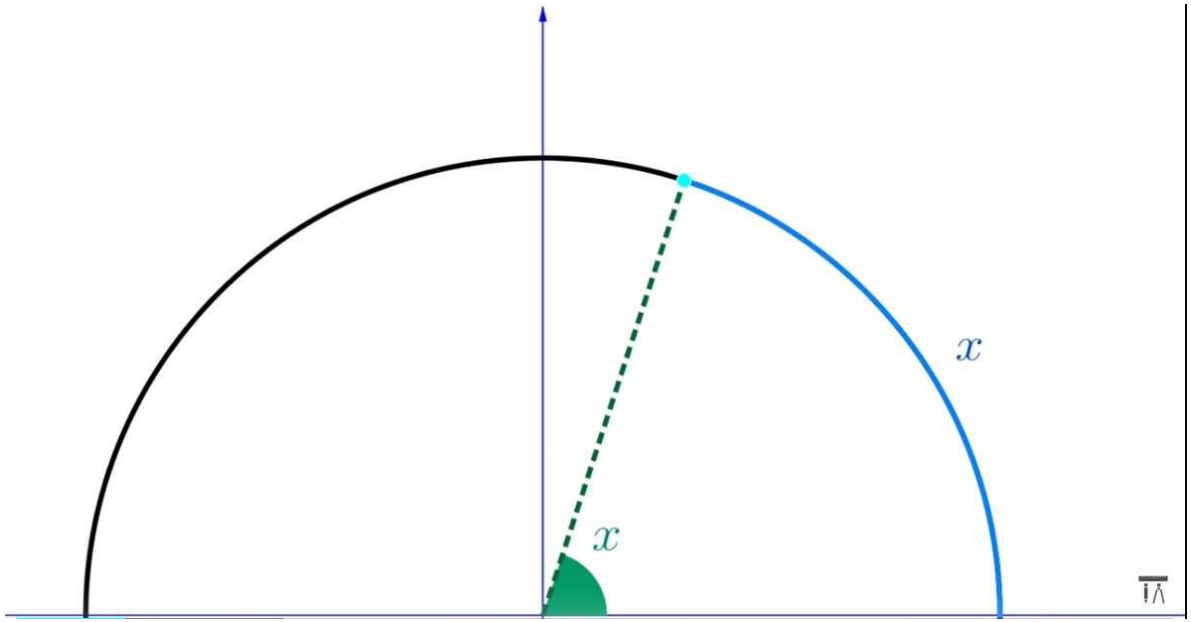

$\sin x = y$-ová souřadnice bleděmodrého bodu

vs.

$$\sin x = x - \frac{x^3}{3!} + \frac{x^5}{5!} - \frac{x^7}{7!} + \frac{x^9}{9!} - \cdots$$

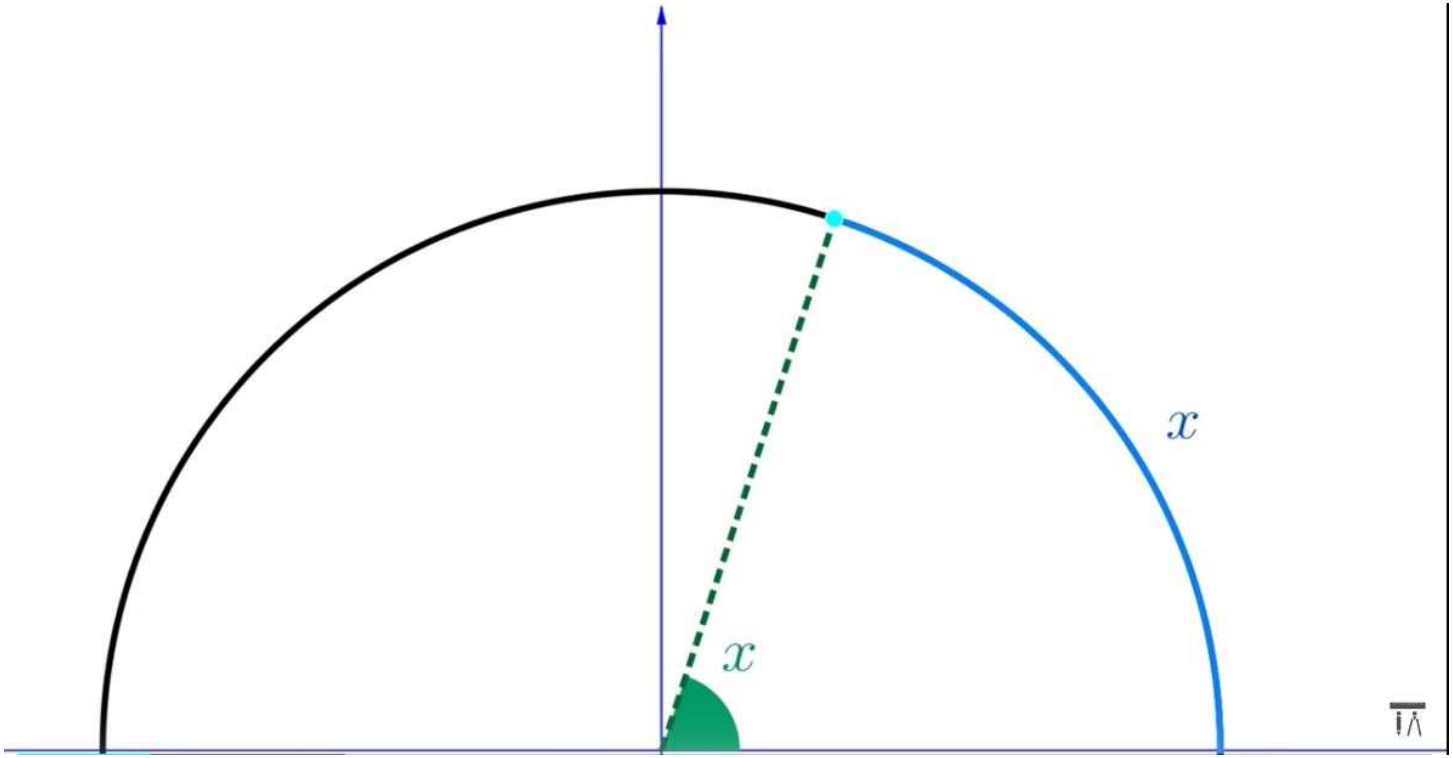
x
x

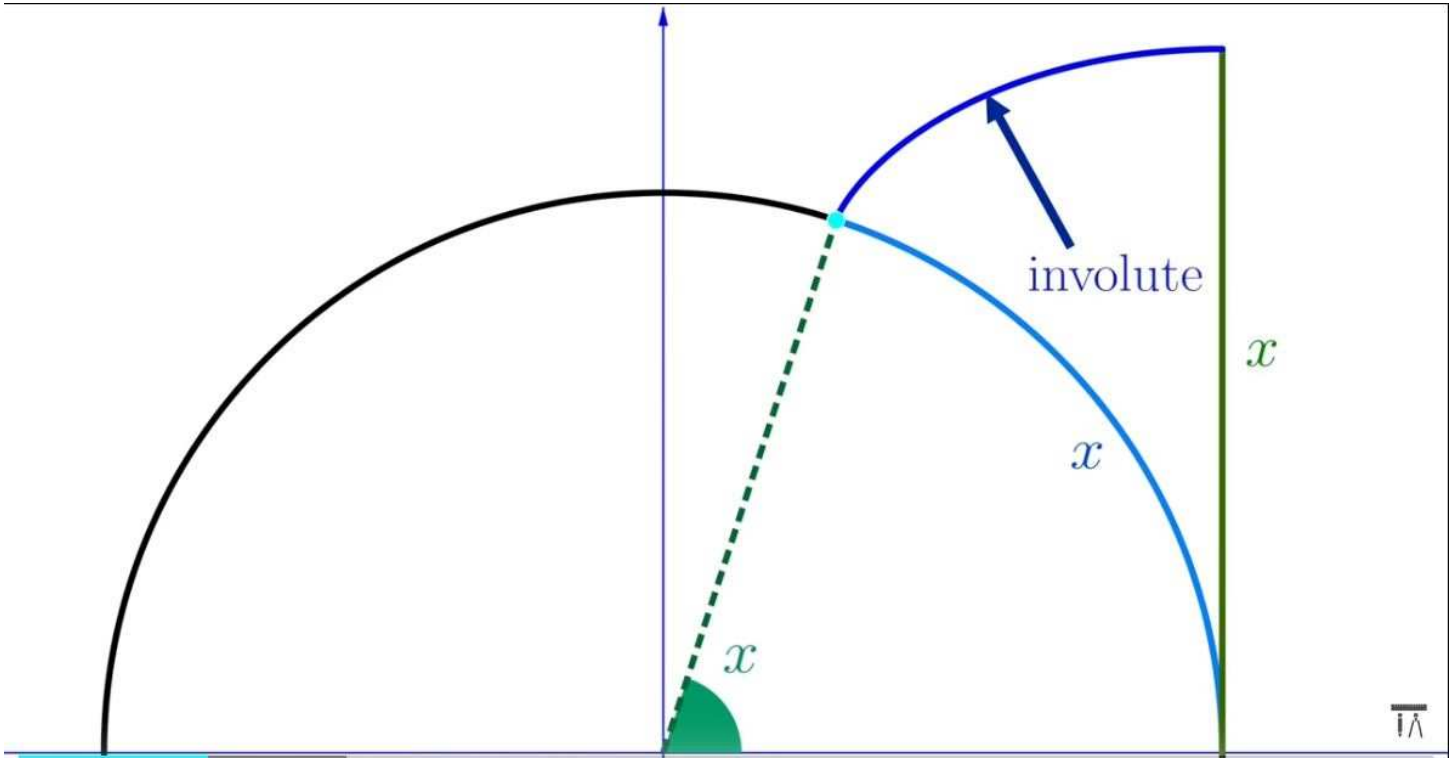
involute
x
x
x

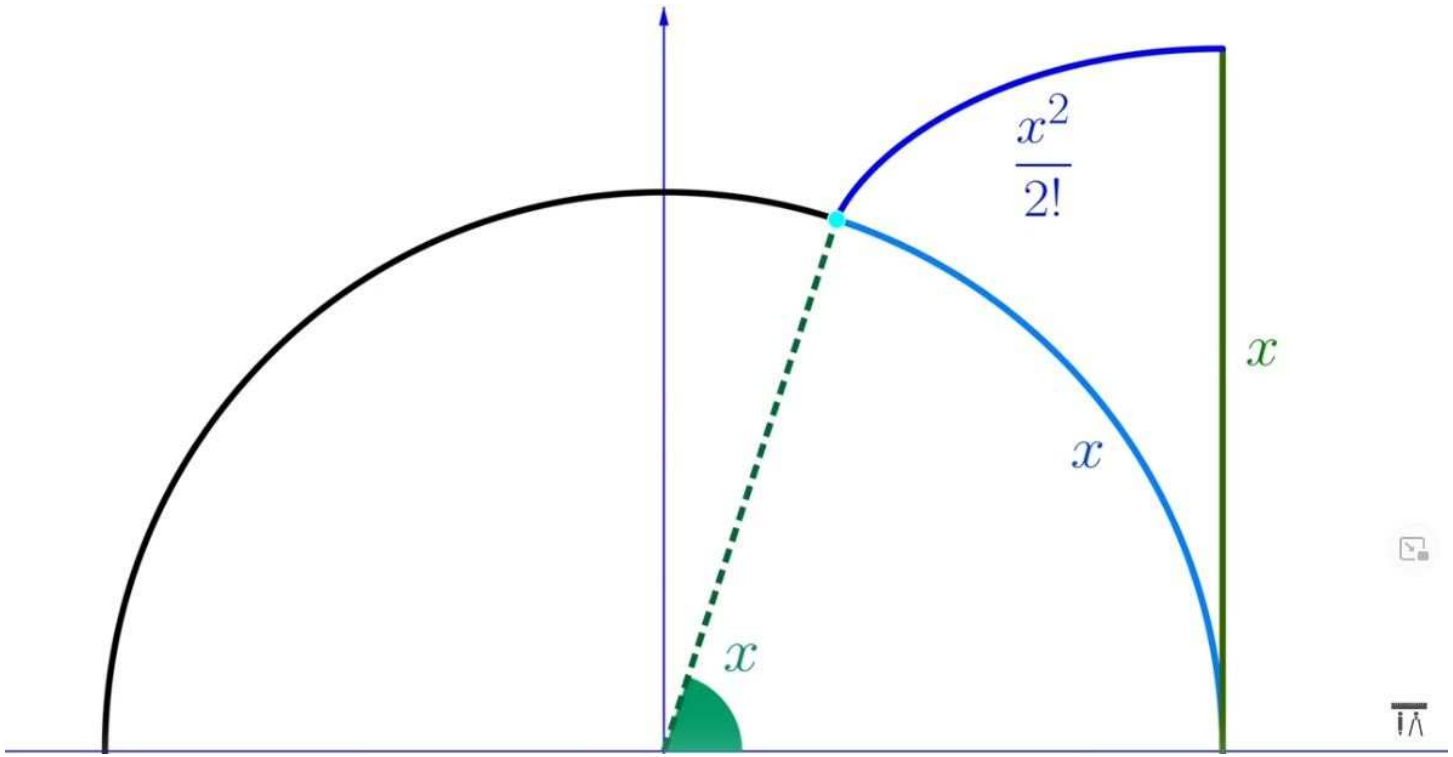
$\frac{x^2}{2!}$
x
x
x

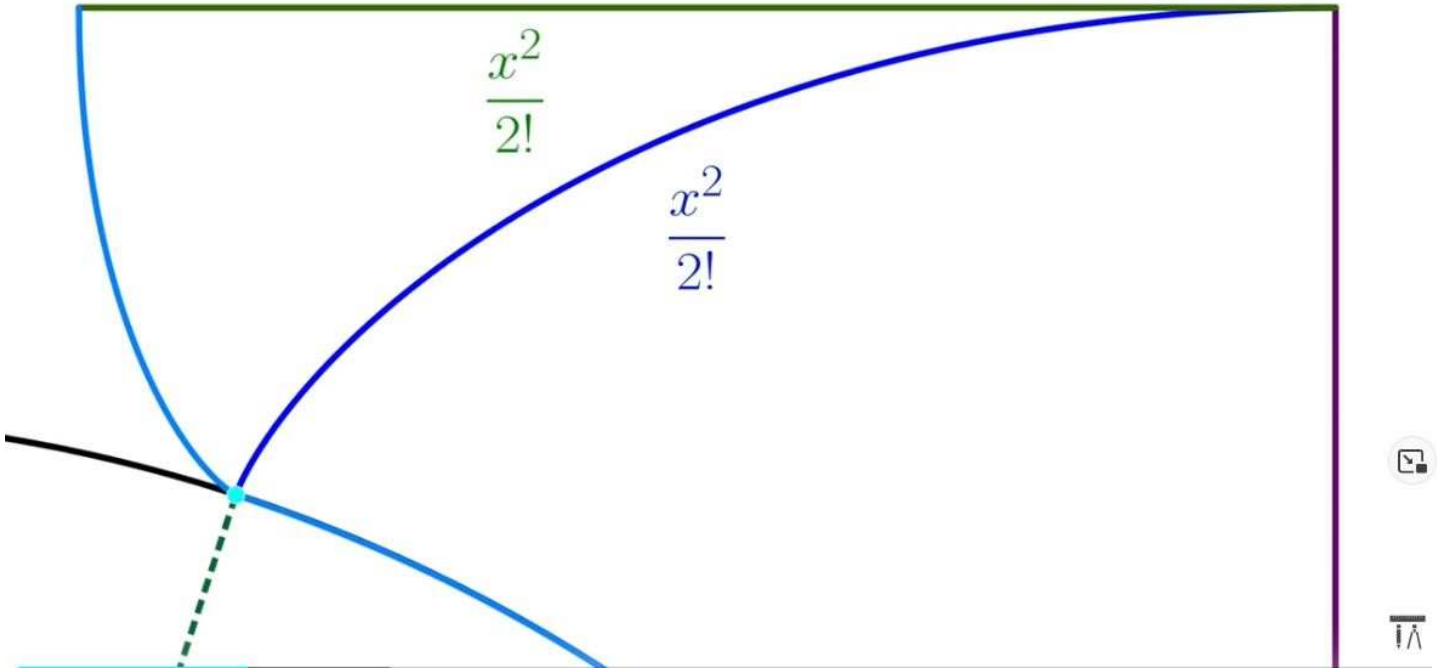
$\frac{x^2}{2!}$
$\frac{x^2}{2!}$

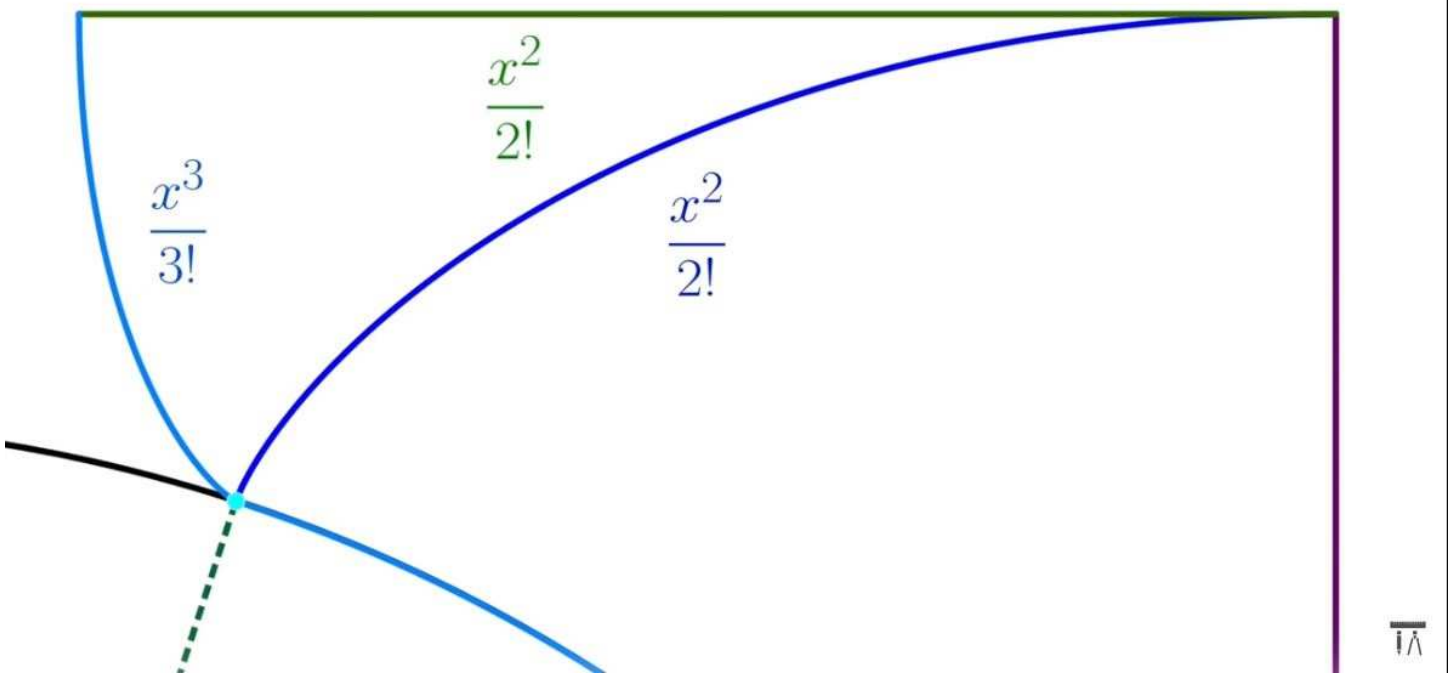
$\frac{x^2}{2!}$
$\frac{x^3}{3!}$
$\frac{x^2}{2!}$

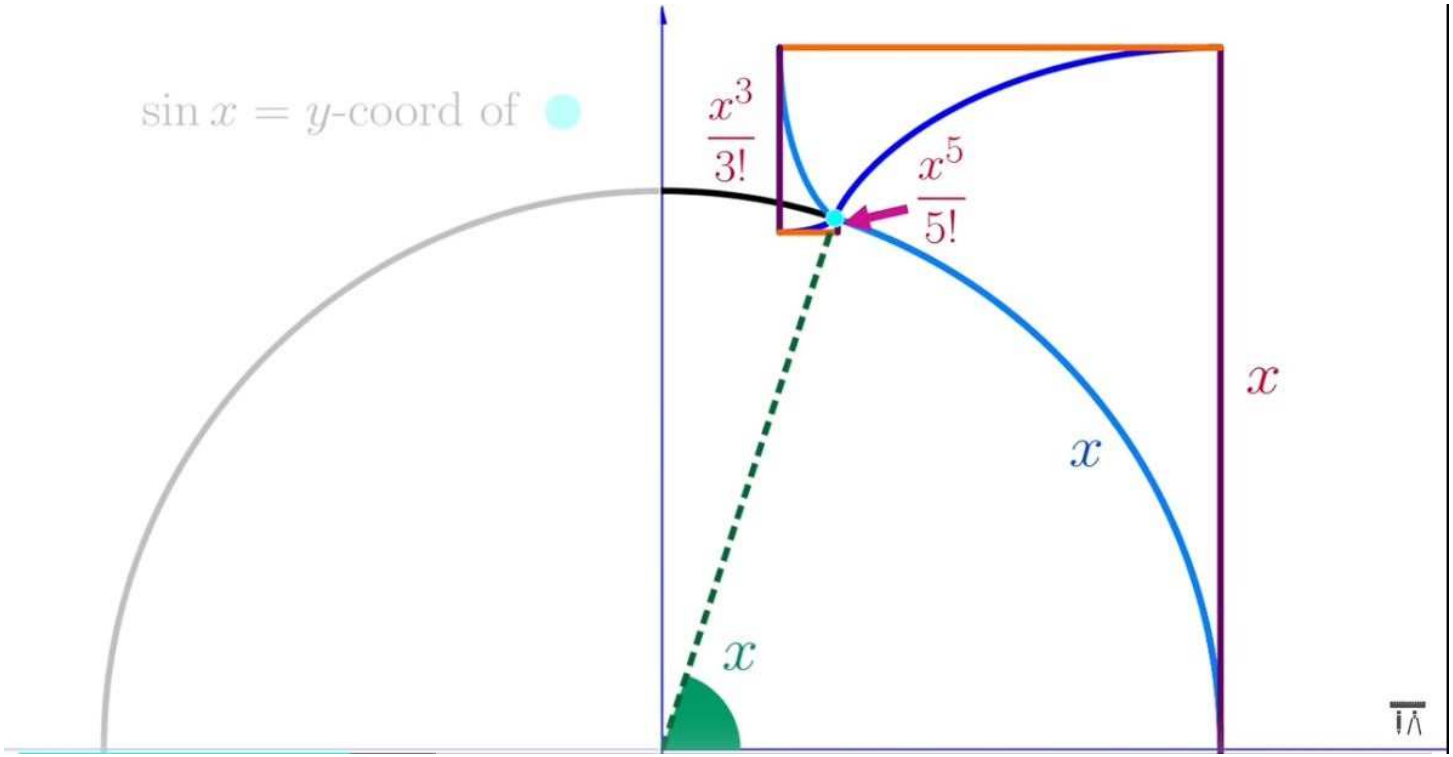
$\sin x = y$-coord of
$\frac{x^3}{3!}$
$\frac{x^5}{5!}$
x
x
x

$$\sin x = y\text{-coord of}$$
$$= x - \frac{x^3}{3!} + \frac{x^5}{5!} - \cdots$$

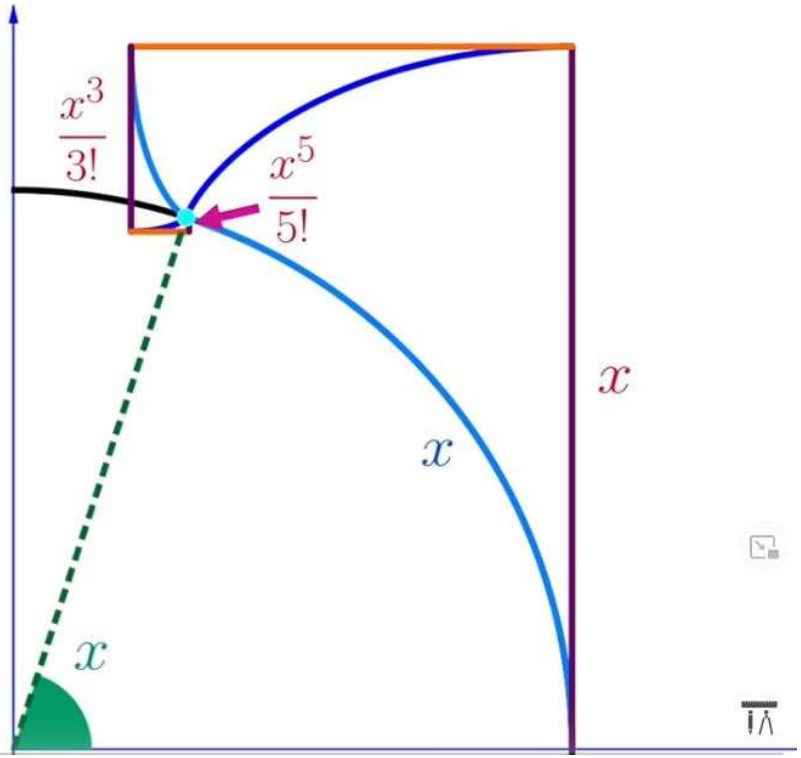

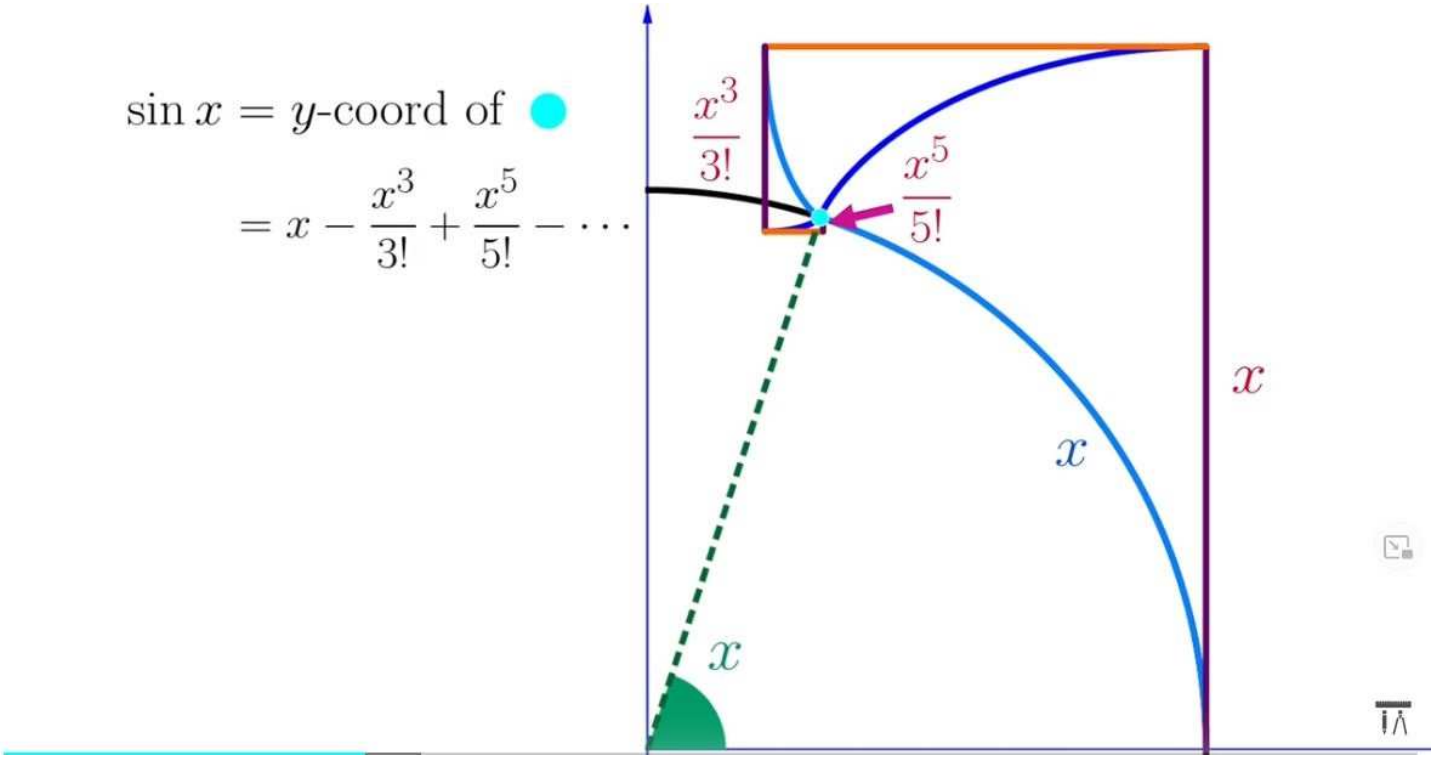

$$\sin x = x - \frac{x^3}{3!} + \frac{x^5}{5!} - \frac{x^7}{7!} + \frac{x^9}{9!} - \cdots$$

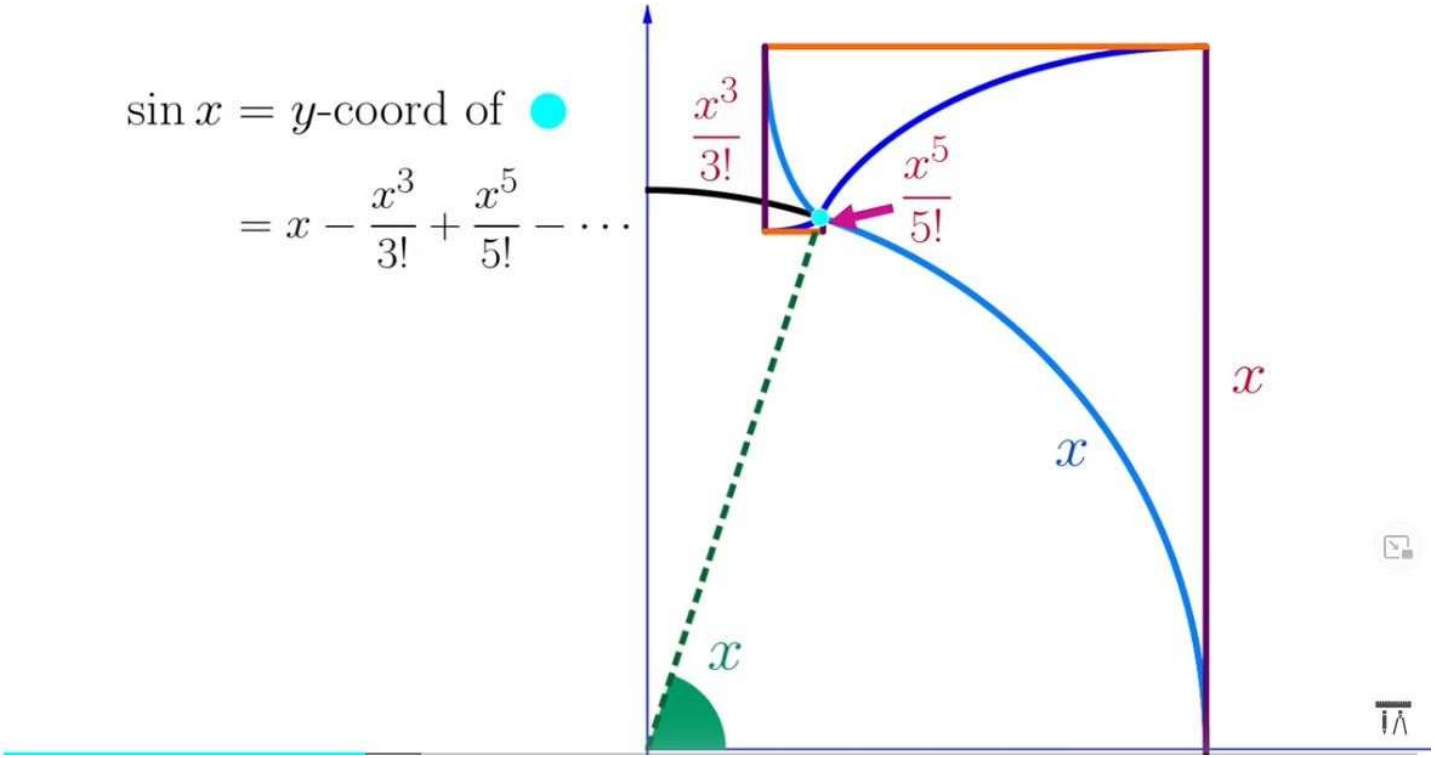

$$\sin x = x - \frac{x^3}{3!} + \frac{x^5}{5!} - \frac{x^7}{7!} + \frac{x^9}{9!} - \cdots$$

$$\cos x = 1 - \frac{x^2}{2!} + \frac{x^4}{4!} - \frac{x^6}{6!} + \frac{x^8}{8!} - \cdots$$

4. Geniální uhodnutí nebo dobrý postřeh?

Označme

Označme

$$\pi(x) = \text{počet prvočísel, menších než } x.$$

Označme

$$\pi(x) = \text{počet prvočísel, menších než } x.$$

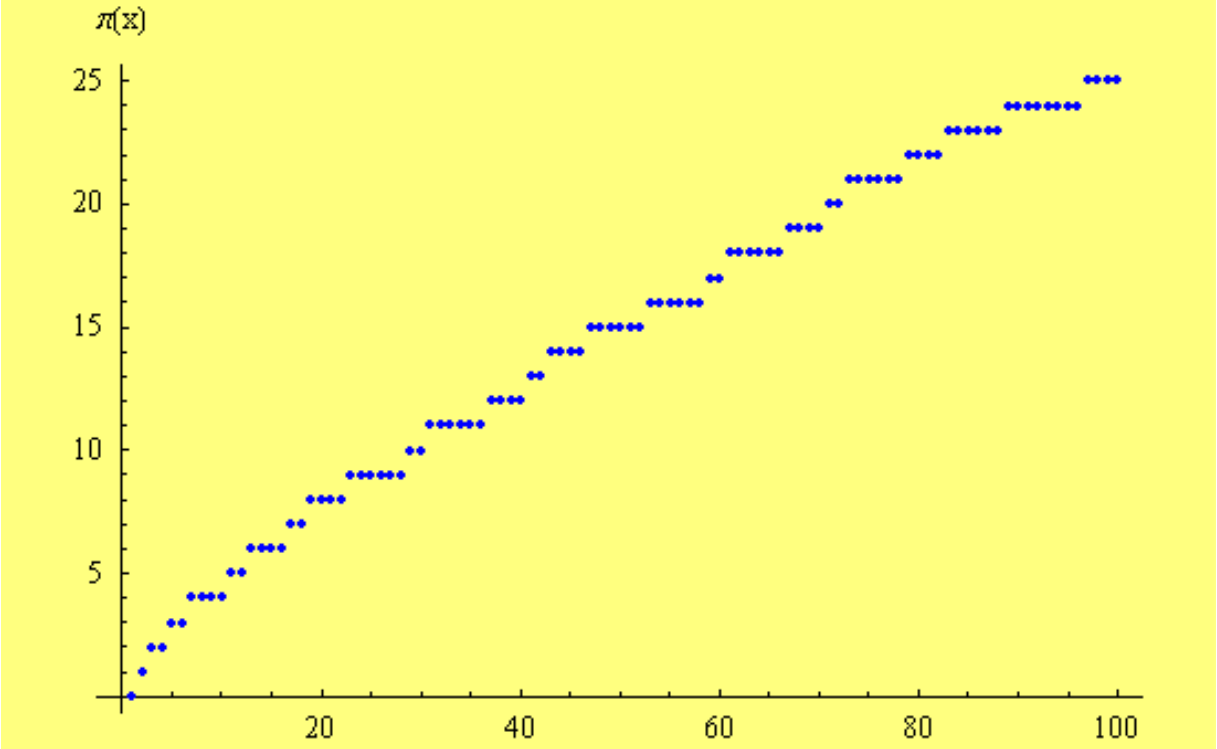

Označme

$$\pi(x) = \text{počet prvočísel, menších než } x.$$

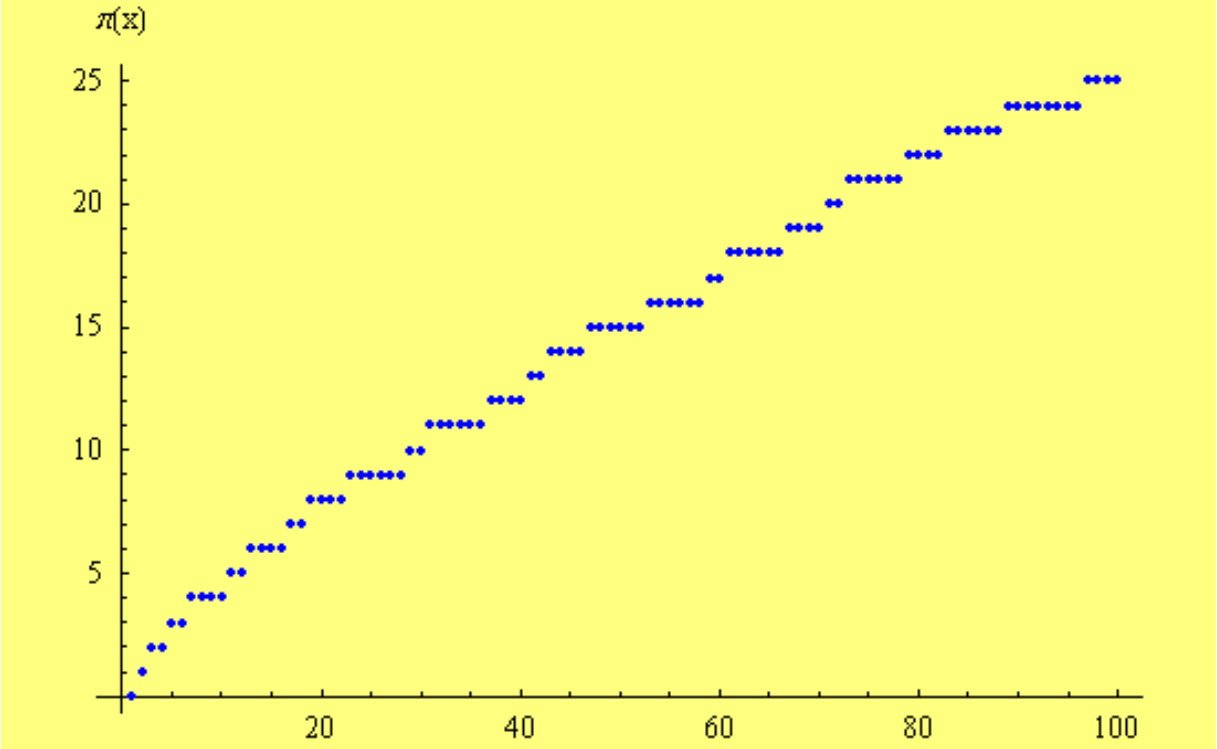

Prvočíselná věta $\approx$ uměli bychom tím proložit "co nejpřesněji" křivku, popsanou pomocí "známých" funkcí?

R. **1792**, ve věku 15 let (!), vyslovil *C. F. Gauss* (bez důkazu) domněnku (dnes známou jako **prvočíselná věta**):

R. **1792**, ve věku 15 let (!), vyslovil *C. F. Gauss* (bez důkazu) domněnku (dnes známou jako **prvočíselná věta**):

$$\pi(x) \approx \frac{x}{\ln x}\,.$$

R. **1792**, ve věku 15 let (!), vyslovil *C. F. Gauss* (bez důkazu) domněnku (dnes známou jako **prvočíselná věta**):

$$\pi(x) \approx \frac{x}{\ln x}\,.$$

Gaussův odhad se zdá být "geniálně uhodnutý", přitom však není zas tak obtížné (pokud jsme všímaví) odhad $\pi(x) \approx \frac{x}{\ln x}$ zpozorovat.

R. **1792**, ve věku 15 let (!), vyslovil *C. F. Gauss* (bez důkazu) domněnku (dnes známou jako **prvočíselná věta**):

$$\pi(x) \approx \frac{x}{\ln x}\,.$$

Gaussův odhad se zdá být "geniálně uhodnutý", přitom však není zas tak obtížné (pokud jsme všímaví) odhad $\pi(x) \approx \frac{x}{\ln x}$ zpozorovat. (Hodně těžké je až dokázat jej.)

R. **1792**, ve věku 15 let (!), vyslovil *C. F. Gauss* (bez důkazu) domněnku (dnes známou jako **prvočíselná věta**):

$$\pi(x) \approx \frac{x}{\ln x}\,.$$

Gaussův odhad se zdá být "geniálně uhodnutý", přitom však není zas tak obtížné (pokud jsme všímaví) odhad $\pi(x) \approx \frac{x}{\ln x}$ zpozorovat. (Hodně těžké je až dokázat jej.) Viz následující tabulka.

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$
1 000	168	5,952

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$
1 000	168	5,952
10 000	1 229	8,137

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$
1 000	168	5,952
10 000	1 229	8,137
100 000	9 592	10,425

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$
1 000	168	5,952
10 000	1 229	8,137
100 000	9 592	10,425
1 000 000	78 498	12,739

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$
1 000	168	5,952
10 000	1 229	8,137
100 000	9 592	10,425
1 000 000	78 498	12,739
10 000 000	664 579	15,047

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$	Rozdíl v poměrech
1 000	168	5,952	—
10 000	1 229	8,137	2,185
100 000	9 592	10,425	2,288
1 000 000	78 498	12,739	2,314
10 000 000	664 579	15,047	2,308

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$	Rozdíl v poměrech
1 000	168	5,952	—
10 000	1 229	8,137	2,185
100 000	9 592	10,425	2,288
1 000 000	78 498	12,739	2,314
10 000 000	664 579	15,047	2,308

Rozdíl v poměrech je přibližně:

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$	Rozdíl v poměrech
1 000	168	5,952	—
10 000	1 229	8,137	2,185
100 000	9 592	10,425	2,288
1 000 000	78 498	12,739	2,314
10 000 000	664 579	15,047	2,308
Rozdíl v poměrech je přibližně:			$2,3026$

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$	Rozdíl v poměrech
1 000	168	5,952	—
10 000	1 229	8,137	2,185
100 000	9 592	10,425	2,288
1 000 000	78 498	12,739	2,314
10 000 000	664 579	15,047	2,308
Rozdíl v poměrech je přibližně:			$2,3026 \approx \ln 10$

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$	Rozdíl v poměrech
1 000	168	5,952	—
10 000	1 229	8,137	2,185
100 000	9 592	10,425	2,288
1 000 000	78 498	12,739	2,314
10 000 000	664 579	15,047	2,308
Rozdíl v poměrech je přibližně:			$2,3026 \approx \ln 10$

Tedy:

$$\frac{10^{n+1}}{\pi(10^{n+1})} - \frac{10^n}{\pi(10^n)} \approx \ln 10$$

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$	Rozdíl v poměrech
1 000	168	5,952	—
10 000	1 229	8,137	2,185
100 000	9 592	10,425	2,288
1 000 000	78 498	12,739	2,314
10 000 000	664 579	15,047	2,308
Rozdíl v poměrech je přibližně:			$2,3026 \approx \ln 10$

Tedy:

$$\frac{10^{n+1}}{\pi(10^{n+1})} - \frac{10^n}{\pi(10^n)} \approx \ln 10 = \ln \frac{10^{n+1}}{10^n}$$

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$	Rozdíl v poměrech
1 000	168	5,952	—
10 000	1 229	8,137	2,185
100 000	9 592	10,425	2,288
1 000 000	78 498	12,739	2,314
10 000 000	664 579	15,047	2,308
Rozdíl v poměrech je přibližně:			$2,3026 \approx \ln 10$

Tedy:

$$\frac{10^{n+1}}{\pi(10^{n+1})} - \frac{10^n}{\pi(10^n)} \approx \ln 10 = \ln \frac{10^{n+1}}{10^n} = \ln 10^{n+1} - \ln 10^n.$$

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$	Rozdíl v poměrech
1 000	168	5,952	—
10 000	1 229	8,137	2,185
100 000	9 592	10,425	2,288
1 000 000	78 498	12,739	2,314
10 000 000	664 579	15,047	2,308
Rozdíl v poměrech je přibližně:			$2,3026 \approx \ln 10$

Tedy:

$$\frac{10^{n+1}}{\pi(10^{n+1})} - \frac{10^n}{\pi(10^n)} \approx \ln 10 = \ln \frac{10^{n+1}}{10^n} = \ln 10^{n+1} - \ln 10^n.$$

Odtud plyne prvočíselná hypotéza:

$$\frac{10^n}{\pi(10^n)} \approx \ln 10^n$$

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$	Rozdíl v poměrech
1 000	168	5,952	—
10 000	1 229	8,137	2,185
100 000	9 592	10,425	2,288
1 000 000	78 498	12,739	2,314
10 000 000	664 579	15,047	2,308
Rozdíl v poměrech je přibližně:			$2,3026 \approx \ln 10$

Tedy:

$$\frac{10^{n+1}}{\pi(10^{n+1})} - \frac{10^n}{\pi(10^n)} \approx \ln 10 = \ln \frac{10^{n+1}}{10^n} = \ln 10^{n+1} - \ln 10^n.$$

Odtud plyne prvočíselná hypotéza:

$$\frac{10^n}{\pi(10^n)} \approx \ln 10^n \quad \Longrightarrow \quad \frac{x}{\pi(x)} \approx \ln x$$

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$	Rozdíl v poměrech
1 000	168	5,952	—
10 000	1 229	8,137	2,185
100 000	9 592	10,425	2,288
1 000 000	78 498	12,739	2,314
10 000 000	664 579	15,047	2,308
Rozdíl v poměrech je přibližně:			$2,3026 \approx \ln 10$

Tedy:

$$\frac{10^{n+1}}{\pi(10^{n+1})} - \frac{10^n}{\pi(10^n)} \approx \ln 10 = \ln \frac{10^{n+1}}{10^n} = \ln 10^{n+1} - \ln 10^n.$$

Odtud plyne prvočíselná hypotéza:

$$\frac{10^n}{\pi(10^n)} \approx \ln 10^n \quad \Longrightarrow \quad \frac{x}{\pi(x)} \approx \ln x \quad \Longrightarrow \quad \pi(x) \approx \frac{x}{\ln x}.$$

x	$\pi(x)$	Poměr $\frac{x}{\pi(x)}$	Rozdíl v poměrech
1 000	168	5,952	—
10 000	1 229	8,137	2,185
100 000	9 592	10,425	2,288
1 000 000	78 498	12,739	2,314
10 000 000	664 579	15,047	2,308
Rozdíl v poměrech je přibližně:			$2,3026 \approx \ln 10$

Tedy:

$$\frac{10^{n+1}}{\pi(10^{n+1})} - \frac{10^n}{\pi(10^n)} \approx \ln 10 = \ln \frac{10^{n+1}}{10^n} = \ln 10^{n+1} - \ln 10^n.$$

Odtud plyne prvočíselná hypotéza:

$$\frac{10^n}{\pi(10^n)} \approx \ln 10^n \quad \Longrightarrow \quad \frac{x}{\pi(x)} \approx \ln x \quad \Longrightarrow \quad \pi(x) \approx \frac{x}{\ln x}.$$

Prvočíselnou větu dokázali až v r. 1896 (nezávisle na sobě) *Jacques Hadamard* a *Charles de la Vallée Poussin*.

Děkuji za pozornost.

Mirko Rokyta
KMA MFF Praha
Sokolovská 83
Praha 8 - Karlín

mirko.rokyta@mff.cuni.cz